Universal Declaration of Human Rights - Aja

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR* in *Unicode* project, http://www.unicode.org/udhr.

EJUKONWO GBEFANĐEĐE SOSO ACE AGBETOTOWO NÚ

ENYDFDNU

Səsó egbexəxə do amenyinyi to aləkpa qekpo kpwime kodo enusəsə ci wò yi dogù wawa do eseji ko fàfà le ègbèmè,

Səsó edemasə le agbetə yəyə be agbetə mɛ ci yi dən kanlinnuwawa va egbɛmɛ, yi agbetə fən egu, yi shinxomɛ, ehənwo yi də yi ejukənwo dé egbefan be agbetəwo le vo a xonuxonu, a vo a xəse, a gbédən a gu aya le ekə,

Səsó agbewəxɛ kpəkpə do ese ji ə, e le vevide be wo de do a zin amɛji; nə de nyi nɛnɛ ə, agbetə a va sə ezə ta, a sə nyidən le akən, a fəngu do eganwuamɛ kodo amɛtafudotəwo ji.

Sosó nusendodo no dekawawa ko exlododo a vi nuko le ejukonwo gblame,

Səsó enyə ciwo yi le esewemamɛ wowo ejukən ciwo yi do ĐEKAWAWAGBɛ gbé qegbefan yi nu be yewo kando agbetə cɛwo ji, le amɛnyinyi ko eyi wanawomɛ, lé ŋusuwo kodo nyənuwotasəwɛmɛ, yi yewo sə egbe qo eju nə nənəmɛ, ŋukəyiyi, nə agbemɛnənə a nyə nə amɛ kpu, nə agbetə a kpə vovo a wa enu ci yi drwi,

Səsó ejuwo kodo wowo kplekplegbe gbesosome, nə wo a sə na bubu agbetə, a mi dàdà le evi cewo ji nə agbetə a vo fàfà,

Səsó dandandanme ə, gbəhwe agbe təwo a wa do egbèfan lə ji ə, wo do a dó susu deke do ace kodo vovokpəkpə lə wo ji.

EYITAĐO

BOBOGAN DE EGBEFAN CE soso ace agbetotowo nu;

Egbefandede cɛ yi nyi ejukɔnwo, plenu dɔ, yi wo a wa nɔ, yi amɛshyamɛ kodo wowo bɔbɔwo a do nɔ enukuvi, a tekpɔ, sɔto enukplankplan ko enununyanya gomɛ, a tekpɔ nɔ amɛbubu ko vovokpɔkpɔ a yi amɛshyamɛ kodo wowo bɔbɔwo a do nɔ enukuvi, a tekpɔ, sɔto enu kplankplan ko enununyanya gomɛ, a tekpɔ nɔ amɛbubu ko vovokpɔkpɔ a yi nuko kenu nɔ, le blɛwublɛwumɛ ɔ, edɔ lɔwo a nyi wawa le ejukplekple lɔwo mɛ, nɔ wo a zan wo nyɔnɔnwitɔ le amɛ ciwo yi do kple kplegbɛ lɔwo xwe kodo amɛ ciwo yi wo sɔ do alɔmɛ nɔ wo nɔ´ wo a kpa acɛ nɔ wo.

Akpa 1

Agbetowo plenu vano gbeme ko vovodeka gbeswegbeswe, soto amenyinyi ko acewo gome; wo xono susunywin ko jimenywi so esexwe. Wo do a we novi dada wowo nonowo gbo.

Akpa 2

Amεdekpokpwi do a kpɔ nyɔna le acɛ ko vovo ciwo yi le egbe fandede cɛ lɔ mɛ. Amɛde de do egbe a mɔ akɔ, gbaza, nusukonyɔnunyinyimɛ, egbe, sènsèn, politikinyɔ alo enyɔbudewo ci yi kan agbetɔ, dɔkun, jijixwe alo enyɔ alɔkpabude yi a na yi agbetɔ da kpɔ nɛnɛhan nyɔna.

Só zeto yɛnu ɔ, wo de do egbe a zɔndo politikise alo jejeshi le xixemɛ nɔ eju amɛdeétɔ nu a de eju lɔ do akpo. Nɔ eju cimɛ amɛlo so xɔ ablɔde can e le ejubuugɔnmɛ can, de le yidekishi can alo de do egbe a zan yideki le ci e drwi nɛnɛ can ɔ wo de do egbe a didoakpo.

Akpa 3

Amedekpokpwi do no agbenono le vovokpokpo ko kandoji amenutoto me.

Akpa 4

Amede de do egbe a so ehalo wa ahwashi alo kannumo; agbeto a so wa ahwashi alo kannumo le alodekpo kpwinu nyi ese.

Akpa 5

Wo de do a de efun no agbeto, kpo wo da do aya no agbeto, a wa xomevevenu, elannu alo enudèagbetokpoto nuwo kodo medekpokpwi.

Akpa 6

Amɛdeka do egbe a nya le afidekpokpwi mɔ agbetənyinyi yeetə do acɛ kodo ese ciwo wo do a nyi.

Akpa 7

Le ese nuko o, agbetowo plenu nyi enudeke, é le gbeswegbeswe; wo do egbe no condoji alo nyona esetowo gbeswegbeswe. Wo plenu do egbe no condoji dekenume egacime yi wo dedeo voklan do enumowe a so gban egbefandede ce lo kodo wanadekpokpwi ci a na yi wo a gbin.

Akpa 8

Agbetɔdekpokpwi do egbe a je ehwɛ le kojodoxu eyijumɛtɔ ci gbɔ a je ehwɛ le dru nɔ wo gban acɛ alɔmajenu ciwo ese gangan alo ese gbalidekpokpwi ni wo.

Akpa 9

Wo de do egbe ci a le ame gbali gbali enudemawamawa, akpanu sensento a so do egame alo a do ese a so nyi ti le evijume.

Akpa 10

Agbetəqekpokpwi qo acɛ, le egbe səswɛ koŋu mɛ yi enyɔ ci nu ɔ yi e le ɔ, wo a si ni shigbe le wo a se amɛbuwotɔ nɛnɛ, le ahwamɛ le kojoqotɔ ciwo ji wo qa zin, yi wo a nɔ enyɔji, wo qa nɔ agbetɔji. Le eganɔmɛ ɔ, kojoqotɔlɔ a nu acɛ kodo esekɔnyinyi eyitɔwo ni alo adodwi ci le enyɔ vwin civi byɔ etodɔndɔn ciwo yi wo qoqo ɔ ni.

Akpa 11

- 1. No wo do enyovwin ciwo byo etodondon no amede o, gboxwe ese a xo meloo, kojodotowo do a defyo le ahwame, le esemonu mo nenehame o, ye wa enyovwin ci yi byo etodondon nyawo, madefyo godu o, wo de do egbe a mo melo wa nenehamee nu. Le kojo lo doxu o, wo do a tekpo a hwlingan le ese nyikome gboxwe a glo.
- 2. Wo de do egbe a so ese xo amede no enyo alo enumadoeŋi ci yi ese eju lo to alo ese ejuwo pleŋuto de gbe le hwecinu wo wa enu lo. Nɛnɛke o, ese de xo enuvwin ci yi byo etodondon deo, ese hunno yi wo a so xo ameci yi je ago lo le hwenonune; wo da don eto no amelo wugan eto ci ese hwenonuto lo byo.

Akpa 12

Wo de do a so tafutafu a yi je amebunyome a so xodyi yi ko eyi mewo, eyi nuwo neneke o, ganwuameto de de do àce azin amebu wenawo ji a hlen, yi a gbe so gble nyiko ni; ese lo, gbe nene wanawo.

Akpa 13

- 1. Amede kpokpwi do ace vo, a dyi sa a yi afi ci yi drwi; neneke yi e do ace a do noxu le eju de kpokpwi me.
- 2. Amede kpokpwi do ace a to le eju de kpokpwi me: e senn to le eyi ntɔ jumɛ a yi kaka a gbe trɔ gbɔ va me fafede.

Akpa 14

- 1. No eganwuamɛcɛkpatowo je egamɛ no amɛde o, no amɛ lo a so senŋu a hwlɛn eyi ta o, e dogbe a byo bexu eju de kpokpwi yi eju lo do a xwɛ fafa de.
- 2. No amede je esenu me nyao o, ace ejukonwo plenuto cide de nagbe be yi le shito a yi eju bu me.

Akpa 15

- 1. Amede kpokpwi do a nyí ejudekamevi.
- 2. Eganwuamɛcɛkpatɔ de de do acɛ yi a gbe nɔ eyi jumɛtɔ de be yi da gbe nyi yewo jumɛvi; nɛnɛke de do acɛ yi a gbe ni be yi nu gbe sɔ eju bu a trɔ eju hɔn mɛ vi.

Akpa 16

- 1. Le asudede alo nyonudede game ɔ, dekajɛ ko cugbejɛ ciwo yi nyi akɔbunɔwo, ejubujubumɛtɔwo alo sɛnsɛn ebuebu mɛ tɔ wo ɔ, wo sɛnŋ de wo nɔnɔ wo, yi a sɔ egbe do eju a gbaku. Acɛ deka nmɛ yi wo do le enushyanumɛ so dede hwenu kaka va sɔ yi wo dekiwo gbegbe hwenu.
- 2. Ame ciwo yi jiji a de wo nonowo o, wo vi do a na egbeta dekanume gbohwe eju a nya be wo de wo nonowo nyao.
- 3. Wõ jitəwo yi nyi ŋuklɛn alo esha ci yi a le nkə nə wo: nɛnɛke yi wo do a nyi kuku le eta nə wo nɛ.

Akpa 17

- 1. Ame deka kpaŋ vɔ a, alo e le egbebɔbɔmɛ vɔ ɔ, e do ace do evi ntɔ nuji.
- 2. Ace de kpokpwi de do a xɔ amɛnutɔnu leshi ko akpasɛnsɛn.

Akpa 18

Amɛde kpokpwi do acɛ a vo le enu ci yi druii le eyi tamɛ, ejimɛ ko sɛ̀nsɛ̀n kpaxwe; e sɛnŋu gbé dɔli sɛ̀nsɛ̀n kodo eyi susu lɔ wo, alo a de wo to nɔ eju a jeshi; e sɛnnu like nɔ sɛnsɛn ko susu lɔwo a dɔn amɛwo bɔ do eyi deki ŋu sɔ to nukɔyiyi le enukplankplan enuwawa, kodo sɛnsɛn alo sɛnsɛnwanawo plenu nu.

Akpa 19

Agbetə qekpokpwi qo acɛ a vo le eyi susu alo eyi tamɛbubumɛ; e qo acɛ a vo a nu enyɔ ci yi le susumɛ ni nɔ eju a se; e qo acɛ a ji gɔnmɛ nɔ enuwo ko enyɔwo, a to emɔwo keŋukeŋu ji a drá wo nɔ xìxè kòŋunɛ alo ejuwo kpu a se; enuqe kpokpwi qe qo a doŋuklɛn alo vɔnvɔn ni.

Akpa 20

- 1. Agbetə dekpokpwi do acɛ a vo le bəbəwawa kodo egbɛ ci vi gbe ahwawawanyəwo gbə.
- 2. Wo de do a so eganwuame a so lon ame do ehabobodeme.

Akpa 21

- 1. Amede kpokpwi do a so eyi fo cute a kpankon le eyi ju nukoyiyi wanawo me, alo a nagbe no amebu a we.
- 2. So to edowa gome o, amewo plen do a kpo texwe gbeswegbeswe.
- 3. Ejukonwo drodro o, evi a nvi esha le nuko no ejuwomecekpakpa. Evi ji vi wo do a zon no no akodadawo do jojwe ji gamegame.

Akpa 22

Amedekpokpwi le egbeme do a vo faa a kpɔ nyɔna sɔso alɔdowome, alɔdo hɔnwo a na yi a kpɔ vivivi le ace ciyi kan dɔkunmɔwo, agbetɔ eŋunuyanya ciwo de do a hwedo ame, yi a na ŋukɔyiyi nɔ amenyinyi le hlɔn hlɔn eju dekadeka ko wowoxlɔwawame. Nɛnɛhame hlɔnhlɔn ko exlɔwawa kan dɔkun eju dekadekatɔ.

Akpa 23

- 1. Amede kpokpwi do a wa edo ci yi je kodi le jume, yi a kpo nyona ciwo yi le edo lo wawame.
- 2. Evototo dekpokpwi de do a no ehocucume no edo dekamuwatowo.
- 3. Edofencu o, e do a sun edowato ko eyi xomuwo, vo no da suno, wana bu dewo do a le e jume a so na wo vovo.
- 4. Edowato dekpokpwi degbe a do edowatowobobo ci yi drwi me a sen nu a gbe no ametafu.

Akpa 24

Edowato dekpokpwi do a dó gbongbon hwenu a so vo, edowagamewo do a nyi dredreme. Le exwekpegbonjwiin eyi towo me o, wo do a cu no efen ni.

Akpa 25

- 1. Amɛde kpokpwi do a do enu ci yi a sɔ kpɔ eyi ko eyi xomuwoji sɔto lanmɛsɛn, enududu, acɔdɔdɔ, xɔmɛnɔnɔ, dotoxweyiyi ko alɔdoamɛjudɔwaxu ciwo a na yi wo a vo; wo do a nɔ godu ni le edɔmakpɔwa gamɛ, edɔlehwenu, le ekpoxɔmɛ, nyɔxomɛ, nɛnɛke le enuwanu ciwo yi de so eyiŋutɔ drodro ŋu wo hwenu.
- 2. Alɔdu de do a li nɔ evijitɔwo ko wo vi. Evi ci yi asu ko ashi ji ji ko ci yi wo ji le gbanji wo ɔ, wo sɔ enu le ejumɛ, yi evototo de de do a nɔ wo mɛ.

Akpa 26

- 1. Amɛde kpokpwi do a yi sukulu a xɔ enunyanya gbaligbali, e glo ka ka can ɔ, a xɔ enunyanya gɔnmɛtɔ dandandan. Alɔnudɔ kplanxu sukulu wo do a ni nɔ amɛ kpu. Sukuluganwo ɔ, wo do a hun wo nɔ amɛ ciwo nununyanya je àbà hɔn mɛ nɔ.
- 2. Sukulu do a na wo a nyanunu so to agbetobubu gome. E do a na yi wo a nya be enusokeame, exlowawa le ejuwo glame akowo alo sensen wo gblame kodo ejuwokplekplegbe nuwanawo ci wo a na yi vovo a no gbeme, enu honwo o, enu vevi yi wo nyi.
- 3. Kplankplan ciha nume yi deviwo a xɔ ɔ, e do a nyi wo jitɔwo nyɔ.

Akpa 27

- 1. Agbetɔdekpokpwi do a vo a wa emumumunuwo kodo eyitɔwo, akpɔ jìjòle adaŋudododɔwo gbɔ, keŋu a nɔ waxu nɔ ŋukɔyiyi sɔto enudwi kuku gomɛ kodo wanywi ciwo yi a to le mɛ.
- 2. Amɛdekpokpwi ci yi nyi edɔdewatɔ dogbe a hwlɛn wananywi ciwo yi to le eyi nudwikuku gomɛ, eyi daŋudodowema ko eyi daŋu gomɛ.

Akpa 28

Amedekpokpwi dogbe a byo be hannyahannya nugbe no ejume, no wo a zon do ace kodo vovokpokpo ciwo yi zé le gbefandede ceme, soso agbetononome gbe soso ejukonwononome.

Akpa 29

1. Amadekpokpwi do a wa edo no eviju cima vi evi nonoma alo evigbetonyinyima a to le, le vovokpokpo kodo nukovivi adodwi goma.

- 2. Le eyicɛ kodo eyivovokpɔkpɔzanzanmɛ ɔ, ese dowo yi a gbe enyɔ nɔ amɛ nɔ wo a sɔ jeshi amɛbucɛwo kodo eyi vovokpɔkpɔwo gbɔhwe a sɔ kpɔ emɔ a dra enu do le wana gomɛ, le hannyahannya ma do dó acɛkpakpamɛ kodo vovo gbaja le eju ci yi ya nɔ eyidekishi.
- 3. Tretregbedi, wo de do egbe a zon ace cewo kodo vovokpokpo cewo to amebudewo ciwo de nyi afodoxuwo no ĐEKAWAWAGBE EJUKONWOTO.

Akpa 30

Ejudekpokpwi, ehabəbədekpokpwi, amεdekpokpwi de do egbe a sə Egbe fandede cε a sə wa enubadade alo a sə wa kanlındəde shigbe a sə gbe be agbetəwo da zan acε ko vovokpəkpə ciwo yi ze le wemacεmε.